

Stajališta o cjepivima

Dujić, Andrea

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:254051>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-07**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Andrea Dujić

**Stajališta o cjepivima
(Završni rad)**

Rijeka, 2020.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kulturalne studije

Andrea Dujć

Matični broj: 0009077882

Stajališta o cjepivima

Završni rad

Preddiplomski studij kulturologije

Mentor: dr.sc. Benedikt Perak

Rijeka, 2020.

Sadržaj

Sažetak	3
UVOD	3
Općenito	3
VRSTE CJEPIVA	4
RAZRADA	6
Andrew Wakefield, MMR cjepiva i autizam	6
Tiomersal	7
Cjepiva u Hrvatskoj	8
Imunost krda, utjecaj medija i analiza stajališta Jenny McCarthy	9
Kiberohondrija	12
Razvoj propagande protiv cjepiva	13
Istraživanje	16
Covid-19	20
ZAKLJUČAK	25
Literatura	27
Online izvori	29

Sažetak

Ovaj rad bavi se pitanjem cjepiva, odnosno, jesmo li kao društvo precijepljeni ili je količina cjepiva dovoljna? Predstavljeno je istraživanje u kojem su ispitanici iskazali svoje stavove i razmišljanja o cjepivima koja su obavezna. Također, u obzir je dovedeno i društveno i ekonomsko stanje, kulturalna pozadina, i ostali kontekstualni faktori koji su mogli utjecati na stajališta ispitanika. Cilj istraživanja bio je otkriti smatraju li ispitanici da društvo previše utječe na osobne odluke kao što je to cijepiti sebe ili svoje dijete i misle li da bi bilo prihvatljivije da svatko odlučuje za sebe bez pritiska društva. Predstavljeno je i prvo istraživanje o cjepivima koje je uzrokovalo „teoriju zavjere“ koja povezuje cjepiva s razvojem autizma kod djece, koja se s vremenom dokazala neistinom, no i dalje postoji sve veći broj zagovornika. Konačno, ovaj rad povezuje temu cjepiva s pandemijom Covid-19, te na koji način djeluju teorije zavjere u društvu te zašto se uopće javljaju.

UVOD

Općenito

Svi smo, donekle, upoznati sa načinom na koji cjepiva funkcioniraju. Naš imunološki sustav, procesom cijepjenja, doveden je pred gotov čin da se obrani od stranih tijela koja su unesena. Još krajem 18.-og stoljeća, britanski je liječnik Edward Jenner shvatio da mljekarice, koje su bile izložene kravljim boginjama, imaju imunitet za velike boginje, te ga se zbog ovog revolucionarnog otkrića smatra „ocem imunologije“.¹ Naš se imunološki sustav (IMS) dijeli na urođeni i stečeni, a cijepjenje se podrazumijeva pod stečeno, upravo zbog toga što u kontroliranim uvjetima pokušavamo stvoriti imunitet. Prva zadaća našeg IMSa je da prepozna kada u tijelo unesemo nešto strano, i potencijalno prijeteće, te tu glavnu ulogu nosi urođeni IMS. Nakon toga stvaraju se, u prvom "krugu", antitijela protiv unesenog virusa, ali ne dovoljno jaka kako bi nas obranila od

---

¹ S. Riedel: Edward Jenner and the history of smallpox and vaccination; Baylor University Medical Center; str. 22-25.

njega. Cilj prvog "kruga" jeste da pripremi naš imunitet na drugi "krug" i ponovni susret s virusom, nakon čega naš IMS već prepoznaje strano tijelo i stvara potpuni štit od bolesti. Izlaganjem patogenu kojemu su oduzeta svojstva koja mu daju mogućnost uzrokovanja bolesti, nije štetno za nas, suprotno brojnim mišljenjima, već je samo priprema za budući susret sa stvarnim, štetnim patogenom.²

VRSTE CJEPIVA

Najopćenitija podjela cjepiva je na živa i neživa.³ Pod živa spadaju atenuirana, odnosno ona kojima su oduzeta svojstva izazivanja bolesti, te inaktivirana. Većina cjepiva koja se koristi u današnjoj medicini spadaju pod atenuirana cjepiva, a njihova svojstva dovedena su do minimuma kroz nekoliko stotina replikacija unutar pilećih embrija. Time se pojačava njihova replikacija unutar pilećih stanica, a onemogućava ona u ljudskim stanicama. Inaktivirana cjepiva, s druge strane, svoja svojstva u potpunosti gube, te zbog toga nije toliko učestala njihova upotreba, jer je imunitetu potrebno nešto protiv čega bi se borio. Ovakva vrsta cjepiva koristi se većinom u slučajevima kada je pojedincu IMS toliko osjetljiv, da se ne bi samostalno mogao obraniti od prijetnje. Neživa se cjepiva također dijele na dvije podskupine: cjelovita neživa i cjepiva napravljena od pojedinih mikroba. U cjelovita neživa spadaju već spomenuta inaktivirana cjepiva, no u ovom slučaju to su ona koja primaju ne samo oni oslabljenog IMSa, već svi, jer imunost na njihove viruse nije cijeloživotna, te je potrebno primiti ih nekoliko puta. Najpoznatije cjepivo ovog tipa bilo bi ono protiv influenze, u doba sezonske gripe. Cjepiva sa pojedinicama mikroba također zahtijevaju nekoliko konzumacija, jer prvim primanjem ne stvaraju se dovoljno snažna antitijela za njihov virus.

Posljednja skupina su rekombinantna cjepiva, od kojih je najpoznatije ono protiv hepatitisa B. Njihova je proizvodnja brza i jeftina, jer se antitijela i reprodukcija ne odvijaju u stanicama živih bića, već u drugim oblicima, poput kvasca.⁴

Iz svega ovoga teško je zaključiti što je zapravo kontroverzno u priči sa cjepivima? Kada je i kako počelo preispitivanje njihove upotrebe, te je li istina da su u moderno vrijeme ljudi preopterećeni

---

² <https://recipe-cpsa.com/sve-sto-trebate-znati-o-cjepivima/> (posjećeno: 22.3.2020.)

³ <https://recipe-cpsa.com/sve-sto-trebate-znati-o-cjepivima/> (posjećeno: 22.3.2020.)

⁴ B. Koller, O. Smithies: Altering Genes in Animals by Gene Targeting; Annual review of Immunology, 1992.

informacijama zbog kojih počinju stvarati teorije poduprte nevrijedećim činjenicama? Upravo se tim pitanjima bavi ovaj seminar, u kojem će biti prikazano istraživanje provedeno između 40 pojedinaca, različitih kulturnih pozadina, dobi i spola. Ispitanici su odabrani nasumično, te se razlikuju po tome tko želi imati djecu, tko ih već ima, te oni koji ih ne planiraju imati ali su oformili nekakva stajališta o cjepivima kao takvima. Koja je povezanost između onih koji vjeruju u teorije zavjere o cjepivima, i jesu li zapravo to uistinu teorije ili dokazane činjenice? Očekivani rezultat rada je pokazati da mlađe dobne skupine shvaćaju postojanje skrivenih poruka koje su im prikazane u medijima, i imaju kritički stav o njima, te će se moći i znati bolje raspitati o svojstvima cjepiva prije nego svoju djecu podlože njima. Također se očekuje i znatan broj onih koji su svoju djecu cijepili zbog pritiska društva uz dozu straha od onoga što bi mogla prouzrokovati.

RAZRADA

Prije nego što krenemo u obradu samog istraživanja, potrebno je dublje pojasniti kada se i zašto pojavila averzija prema cjepivima. Nekoć su ljudi svoju djecu u potpunosti prepuštali doktorima i struci, bez daljnjeg preispitivanja, dok su danas obasuti informacijama koje im, umjesto pomoći, odmažu u donošenju njihovih odluka.⁵ Tada se vjerovalo da će nam sa modernitetom stići i obilje znanja, što je u potpunosti istina, ali jesmo li kao društvo previše opterećeni količinom informacija s kojom smo svakodnevno prezentirani? Krenimo od prvih sumnji koje su započele ovaj današnji rat protiv cjepiva.

Andrew Wakefield, MMR cjepiva i autizam

Rane 1998. godine, gastroenterolog Andrew Wakefield i 12 drugih liječnika objavili su znanstveni članak u časopisu *the Lancet*, u kojem navode moguću povezanost između autizma i MMR cjepiva. MMR cjepivo odnosi se na cjepivo protiv ospica, zaušnjaka i rubeole, koju djeca primaju između 12. i 24. mjeseca djetetovog života. Bitno je napomenuti da je ovo razdoblje također i doba kada djeca, u slučaju da imaju simptome autizma, počinju pokazivati prve znakove i promjene u ponašanju. U svojem su članku, Wakefield i suradnici, objavili slučajeve osmero djece koja su pokazala prve simptome poremećaja iz spektra autizma, mjesec dana po primitku MMR cjepiva.⁶ Obzirom na to da je Wakefield gastroenteorolog, ono što je prvo primjetio bili su želučani problemi, za koje je pretpostavljao da luče peptide u krvotok, koji naposljetku dolaze do mozga i uzrokuju promjene u djetetovom razvoju. Već pri samom početku, istraživanje je uzrokovalo pobunu unutar liječničke zajednice, upravo zbog problema koje bi prosječan čovjek zanemario čitajući članak, a inače se u kontroliranim istraživanjima ne događaju. Prvo, istraživanje nije kontrolirano, kakvim se prezentiralo, zbog čega je teško odrediti je li se autizam kod djece pojavio

---

⁵ M.G. Myers, D. Pineda: Do Vaccines cause that!? A Guide for Evaluating Vaccine Safety Concerns; Immunizations for Public Health, 2008.

⁶ J.S.Gerber, P.A.Offit: Vaccines and Autism: A Tale of Shifting Hypotheses; Clinical Infectious Diseases, Volume 48, Issue 4, 15 February 2009., str. 456.-461. , 2009.

slučajno ili je uzrokovano cjepivom. To nas dovodi do drugoga, a to je činjenica da ne postoji dokaz da sva ta djeca nisu imala te iste želučane probleme ranije. Što nas zatim dovodi do posljednjega, a to je nedostatak dokaza da ikakvi želučani problemi mogu uzrokovati ikakve neurološke promjene u ljudskih bića. Kako bi pobili ovu teoriju o povezanosti cjepiva MMR-a i autizma, znanstvenici diljem svijeta proveli su svoja istraživanja, proučavajući slučajeve od 1988. do 1998. Prateći koliko se djece cijepilo u tom razdoblju, znanstvenici u Ujedinjenom Kraljevstvu pokazali su da je ta brojka tokom desetljeća bila stabilna, dok se broj autistične djece samo povećavao.⁷ Studija u Kaliforniji pokazala je slične rezultate, dok je istraživanje u Kanadi pokazalo da je broj autistične djece porastao, dok je broj djece koja su primila MMR cjepivo značajno opao.⁸ Prateći ovaj drastičan udarac na istraživanje objavljeno u njihovom časopisu, urednici Lanceta 2004. godine objavljuju članak u kojem priznaju da je Wakefield bio potplaćen od strane odvjetnika koji su željeli tužiti farmaceutsku industriju i proizvođače cjepiva.⁹ 2011. britanski je novinar Brian Deer dokazao da su lažirani i podatci o testiranoj djeci u prvom istraživanju, jer je samo dvoje, a ne osmero djece imalo želučane simptome netom nakon primitka cjepiva, te je zabilježeno da je nekolicina njih imala razvojne tegobe koja su prethodila MMR cjepivu.¹⁰ Andrew Wakefieldu je zabranjeno daljnje medicinsko djelovanje, no njegovo „istraživanje“ i danas mnogi koriste kao vjerodostojan dokaz.

Tiomersal

Tiomersal kemijski je spoj koji sadrži merkur, te se koristi kao dodatak u neživim cjepivima. 1997. FDA (Američka Agencija za hranu i lijekove) izdala je testiranje na merkur u hrani i lijekovima, kojemu je cilj bio vidjeti koliko se merkura konzumira, i u čemu. Rezultati su pokazali da novorođenčad primaju pretjeranu količinu merkura unutar prvih 6 mjeseci života, iako nikada nije dokazano da je upravo ovaj spoj štetan za rast i razvoj. 1999. FDA je zatražila da se tiomersal

---

⁷ Kaye JA, del Mar Melero-Montes M., Jick H.; Mumps, Measles and rubella vaccine and the incidence of autism recorded by general practitioners: a time trend analysis; *BMS*, vol. 322, str. 460.-463., 2001.

⁸ Fombonne E., Zakarian R. Bennet A., Meng L., McLean Heywood D.; Pervasive developmental disorders in Montreal, Quebec, Canada: prevalence and links with immunizations; *Pediatrics*, vol. 118, str. 139.-150., 2006.

⁹ Horton, R. A statement by the editors of *The Lancet*. *The Lancet*. 2004; 363(9411): 820-821.

¹⁰ Deer, B. How the case against the MMR vaccine was fixed. *BMJ*. 2011; 342: c5347. Accessed 01/25/2018.

ukloni iz svih cjepiva koja se primaju pri početku odrastanja.¹¹ Obzirom na to da je u isto vrijeme bila aktualna i Wakefieldova studija u Ujedinjenom Kraljevstvu, broj zabrinutih roditelja je rastao. Ono što razlikuje ova dva slučaja je taj da se trovanje merkurom znatno razlikuje od simptoma autizma, te je sama pretpostavka da tiomersal može uzrokovati razvojne tegobe bila biološki nemoguća. S druge strane, istraživanja u Danskoj i Švedskoj pokazala su da je broj autistične djece bio relativno stabilan dok su se koristila cjepiva koja sadržavaju tiomersal.¹² Isto tako, taj broj nije opao niti kada se tiomersal uklonio iz cjepiva, što pokazuje da nije postojala nikakva korelacija između to dvoje. Na popularnosti ovoga i Wakefieldovog slučaja pridodaju i mediji, te medijski slavne ličnosti, poput Oprah Winfrey, Jenny McCarthy te brojni novinari koji smatraju da pridavanjem pažnje problemu rade na prihvaćanju obje strane priče. Zbog straha, roditelji troše prevelike svote novca na lijekove, milijuni se troše na ponovno dokazivanje da nema povezanosti između cjepiva i imunoloških bolesti, a najgore od svega je što se pojavljuju bolesti ,koje se primitkom doze cjepiva, mogu izbjeći.¹³

Cjepiva u Hrvatskoj

Cijepljenje se smatra kao jedno od najvećih medicinskih dostignuća prošloga stoljeća, upravo zbog činjenice da je njime spašeno više života nego bilo kojom drugom zdravstvenom tehnikom. U svojoj knjizi „Vaccine-preventable Disease: The Forgotten story“ autori Cunningham, Boom i Baker izlažu priču roditelja necijepljene djece koja su se našla u nesigurnom okruženju i zarazila se neočekivanim bolestima, koje je primitak potrebnog cjepiva mogao preventirati.¹⁴ Kalendar cijepljenja posjeduje svaka osoba u Hrvatskoj koja je primila prvo obavezno cjepivo. Obavezna se cijepljenja nadopunjuju onako kako zdravstva istraživanja ukazuju na njihovu potrebu. Za sada se pod obavezna cjepiva uzimaju ona protiv hepatitisa B i BCG vakcinacija odmah pri rođenju. Određeni broj djece, kao i majki, također mora dobiti i cjepivo u slučaju da im se RH faktori razlikuju.

---

¹¹ Centres for Disease Control Prevention; Thimerosal in vaccines: a joint statement of the American Academy of Pediatrics and the Public Health Service, MMWR Morb Mortal Weekly Rep., vol 48. str 563.-565., 1999.

¹² P. S. Green, P. Tull, M. Stellfeld, P.B. Mortenson, D. Simpson; Autism and Thimerosal-containing vaccines: lack of consistent evidence for an association; Am J Prev Med, vol. 25, str. 101.-106., 2003.

¹³ S. Mnookin: The Panic Virus: A True Story of Medicine, Science and Fear; Bargain Price, 2011.

¹⁴ R.M. Cunningham, J. A. Boom, C.J. Baker: Vaccine-Preventable Disease: The forgotten Story; Texas Children's Hospital, 2009.

Također su obavezna cjepiva poput već spomenutog MMR, Polia, te kombinirana cjepiva protiv difterije, hripavca i tetanusa.¹⁵ Iako obavezna, mnogi roditelji odbijaju ova ista cjepiva, a jedan od njih je i kontroverzni političar Ivan Pernar, koji je na Facebooku napravio grupu za svojeg novorođenog sina, pod nazivom "Mali Noa koji nikada nije cijepljen". Pernar je hrvatskoj javnosti poznat po brojnim incidentima i nesvakidašnjim izjavama, ali najpoznatija je njegova pripadnost "*antivaxxerima*". Osobno je, kaže, imao iskustvo s tim da mu je prvorođenom sinu dijagnosticiran poremećaj u spektru autizma, te je iz tog razloga stvorio averziju prema istima i to je glavni razlog njegovog odbijanja cijepljenja drugog sina.¹⁶ Zanimljivo je koliko ljudi se zapravo slaže s njime, i podupire njegovu odluku u predizbornim kampanjama, u kojima se zalaže za ukidanje obaveznih cjepiva. Necijepljena djeca ne samo da ugrožavaju druge, već su i sama ugrožena. Tokom života postaju marginalizirana unutar društva, prvenstveno zbog nemogućnosti primarnih socijalizacija, zabrane upisa u vrtiće, a kasnije i u škole. Argument na koji se pozivaju antivaxeri je taj da svatko treba imati pravo izbora, te ništa ne treba biti nametnuto. Roditelji cijepljene djece ne trebaju strepiti nad zarazama, jer ako cjepiva funkcioniraju, njihova su djeca imuna. Sjetimo se epidemije opsica u Dubrovačko-Neretvanskoj županiji 2018. godine. Ospice su jedan od vodećih uzročnika smrti među malom djecom, a razlog ove epidemije je upravo slaba procijepljenost djece, koja je ispod 95%.¹⁷ Ova činjenica za mnoge je pokazatelj da cjepiva postoje s razlogom, i da su tu za naše dobro, a ne zbog nekih dubljih, zlih i naposljetku kapitalističkih ciljeva.

Imunost krda, utjecaj medija i analiza stajališta Jenny McCarthy

Imunost krda pojam je koji se koristi u imunologiji i usko je povezan uz cjepiva. Kao što mu samo ime indicira, odnosi se na imunost koja se postiže u većoj skupini ljudi, te se na njega većinom referiraju "anti-vaxxeri". Razlog tomu je taj što oni vjeruju da kada bi se dovoljno ljudi zarazilo određenom bolesti, stvorio bi se imunitet na tu bolest te ona više ne bi bila opasna za ljude. Taj je pojam osobito popularan u zadnje vrijeme uz pojavu novog globalnog virusa COVID-19, o kojemu će biti više u kasnijem poglavlju. No, imunost krda nije tako jednostavna

---

¹⁵ <https://www.zjzdnz.hr/hr/usluge/cijepljenje/kalendar-cijepljenja>

¹⁶ Ivan Pernar TV: <https://www.youtube.com/watch?v=5OFXcFMH6yk>

¹⁷ <https://www.zjzdnz.hr/hr/zdravlje/prevencija-zaraznih-bolesti/823-ch-0>

nit i efikasna kao što zvuči. Zapravo, običnom čovjeku je možda poprilično nejasna, krivo predstavljena, čak i apstraktna kao takav pojam sam po sebi. Procesom cijepljenja, pojedinac, kao što je već spomenuto, postiže imunitet na određenu bolest, te samim time štiti necijepljenog pojedinca, te tim činom stvara imunost krda.¹⁸

Što se tiče utjecaja medija, opće je poznato da u današnje vrijeme, oni igraju glavnu ulogu u širenju informacija, kreiranju i oblikovanju mišljenja. Promoviraju slavne osobe, koje promoviraju svoje osobne stavove, često činjenično nepotkrijepljene. Čak je davne 1921. godine, indijski političar i vođa, Mahatma Ghandi rekao da je cjepivo „prljav, barbarski čin, kojeg je teško pronaći čak i među takozvanim divljacima.“¹⁹ Njegovi su sljedbenici, kao i u sve ostalo, slijepo vjerovali u ono što im vođa govori, te stvorili prve fobije i averzije prema cijepljenju. Posljednja su istraživanja pokazala da je kulturalna kognicija, kolektivni utjecaj i pogledi, jednakost i autoritet, odigrala najveću ulogu u društvenoj neodlučnosti, u ovom slučaju na HPV cjepivo.²⁰ Nedvojbeno je da ono što vidimo, čujemo ili pročitate utječe na naše razmišljanje, ali je teško odrediti čemu je zapravo vrijedno vjerovati, a čemu treba tražiti dublje značenje.

Mediji ne moraju nužno sami po sebi promovirati cjepiva ili se protiviti protiv istih, ali se subliminalnim porukama proguravaju uvjerenja da ono što je prikazano, i tko govori, ne treba preispitivati i u svakom pogledu je istinito. Potrebno je dekodirati medijske poruke, za što nisu svi adekvatno obrazovani, a čak i da jesu, dekodiranje ovisi do (su)govorinika. Postoji pet audiovizualnih tehnika koje se koriste u masovnim medijima, a služe za prenošenje podsvjesnih informacija: 1. Odvajanje figure od pozadine, 2. Umetanje, 3. Tahistoskopski prikaz, 4. Osvjetljenje i ozvučenje niskog intenziteta te 5. Osvjetljenje i pozadinski zvukovi.²¹ Koristeći se ovim tehnikama, mediji šalju svoje poruke do primatelja, stoga čak i kad nam ne govore direktno o npr. stajalištu televizijskog voditelja o cjepivima, ono se može zaključiti detaljnijom analizom.

Međutim, postoje instance kada mediji direktno šalju određenu poruku, stoga se ovdje možemo referirati na tematski medicinske TV serije, kao što je „The Good Doctor“ gdje se u jednoj od epizoda (sezona 2, epizoda 8 „Stories“) liječi dečko čiji su roditelji pobornici protiv cjepiva.

---

¹⁸ M. Brisson, W.J. Edmunds PhD: Economic Evaluation of Vaccination Programmes: The Impact of Herd Immunity; Medical Decision Making, vol. 23, issue 1, Sage Publishing; 2003.

¹⁹ Gandhi, M. Contagious diseases: Small-pox. A guide to health. Madras: S. Ganesan, 1921, pp.105–108.

²⁰ Kahan, D. Fixing the communications failure. Nature 2010; 463: 296–297.

²¹ Z. Miliša, G. Nikolić: Subliminalne poruke i tehnike u medijima; Nova prisutnost: Časopis za intelektualna i duhovna pitanja, vol. XI no.2, 2013, str. 298

Naposlijetku, majka odluči cijepiti sina zbog priče poznanika čije je dijete umrlo od kašlja, te je ona u strahu da će se njenom dogoditi isto, gdje će umrijeti od bolesti protiv koje nije cijepjen. Cijepljenje je obavljeno bez da se informirao otac, koji pobijesni na odluku svoje supruge. U toj sceni protagonist serije doktor Park izjavi da „boginje uzrokuju smrt, razvedene obitelji ne“ („measles kill, broken homes do not“). Ovime se gledateljima i fanovima nameće stav da se sve u životu može preboljeti, osim bolesti koje su mogle biti preventivne.

Također, veliku ulogu igraju i poznate i slavne osobe s kojima se susrećemo u medijima, od kojih ćemo za primjer uzeti glumicu Jenny McCarthy, kao možda najpoznatiju pristalicu protivljenja cjepiva, i slavnu figuru "anti-vaxxera". McCarthy već skoro cijelo desetljeće tvrdi da je njen sin Evan kao nuspojavu MMR cjepiva dobio autizam, kojeg je tokom godina "izliječio" pravilnom prehranom, vitaminima i suplementima.²² Nepotrebno je uopće započinjati argumentaciju protiv ovoga, obzirom na to da je u više navrata znanstveno dokazano da se poteškoće u razvoju i kognitivni poremećaji ne mogu izliječiti. McCarthy je svoju popularnost iskoristila kako bi promovirala svoja osobna mišljenja, i na temelju toga je izdala nekoliko knjiga za čije je znanstveno potkrijepljenje 2007. godine na Oprah Showu izjavila da je sve potrebne informacije dobila na "Sveučilištu Google". To je ujedno i problem modernoga društva, jer previše koriste neprovjerenje informacije i time degradiraju znanost, već vjeruju da sami mogu donijeti dijagnozu isključivo iz nekolicine članaka što su pročitali na internetu. Ovakve informacije često pretražuju stariji građani, slabijeg zdravlja, čije se vještine za korištenje tehnologijom znatno razlikuju od mlađe generacije. Upravo zbog svojega neiskustva i neznanja, ne traže dublje u svoj problem, već se zadovoljavaju prvom informacijom na koju naiđu. McCarthy je također javno obranila Andrewa Wakefielda, čije je istraživanje, kako je već spomenuto, razotkriveno i dokazano lažnim.²³ Problem njene vokalnosti i javne prisutnosti nije njeno pravo glasa i iskorištavanje statusa, već ono za što je oboje korišteno. McCarthy ima utjecaja na svoje sljedbenike, koje tjera da se, kao i ona, zalažu za opasne zdravstvene ideje.

---

²² N. Einbinder: How former "The View" host Jenny McCarthy became the face of the anti-vaxx movement; Insider, 2019.: <https://www.insider.com/jenny-mccarthy-became-the-face-of-the-anti-vaxx-movement-2019-4>

²³ N. Einbinder: How former "The View" host Jenny McCarthy became the face of the anti-vaxx movement; Insider, 2019.: <https://www.insider.com/jenny-mccarthy-became-the-face-of-the-anti-vaxx-movement-2019-4>

Kiberohondrija

Kiberohondrija naziv je za nepotrebnu zdravstvenu zabrinutost potaknutu istraživanjem simptoma putem interneta. Pojam je prvi put upotrijebljen 1996. u Ujedinjenom Kraljevstvu, u novinama "Business wire".²⁴ Kao što je već spomenuto, danas je dostupan pregršt informacija, koje se vrlo lako mogu krivo iskoristiti. Gotovo 70% korisnika koristiti će internet kao prvo sredstvo pretraživanja informacija vezanih za zdravlje.²⁵ U određenim zemljama ta brojka nije začuđujuća, obzirom na to da zdravstvo nije besplatno i pacijent će se prije konzultirati sa mogućim dijagnozama putem interneta prije nego li izdvoji određenu svotu novca za odlazak liječniku. Problem nastaje onda kada pacijent (ukoliko je u krivu) i nakon samodijagnoze ode u ordinaciju te pokušava specijalistu objasniti što on smatra da bi bilo najbolje liječenje za njega. Ova praksa nije nužno negativna, jer pokazuje pojedincu da je odgovoran za vlastito zdravlje i da dostupne informacije može iskoristiti u svoj benefit. Ukoliko je pojedinac svjestan da njegova glavobolja ne znači automatski tumor na mozgu, već možda nedostatak vitamina ili nedovoljna hidratacija, onda može poraditi na tome da to ispravi, te si je ušparao vrijeme, najveće bogatstvo modernoga doba, a ponekad i novac.

Kiberohondrija je usko povezana i sa zdravstvenom anksioznošću uzrokovanom istraživanju cjepiva, upravo zato što se u većini slučajeva na prvo pretraživanje prikazuju kontroverzne i senzacionalističke teme. Profit nastaje onda kada je naslov članka zapanjujuć i zauzima svu pažnju, kao recimo CJEPIVA UZROKUJU AUTIZAM!?, a ne onda kada iznose nešto zdravorazumsko npr. JOŠ JEDNO SIGURNO CJEPIVO NA TRŽIŠTU. Također, po principu internet algoritama, nakon što pretraže jednu kontroverznu stvar, idući puta će iskakati više informacija takvoga tipa nego što bi to bilo prije. Potrebno je spomenuti da suvremena tehnologija i na kulturalnoj razini igra važnu ulogu, jer omogućuje prenošenje poruka o osobnoj odgovornosti za zdravlje promicanjem strategije samo-motrenja (pregled madeža i dojki) ili mjerenjem krvnog tlaka.²⁶

---

²⁴ Loos A. Cyberchondria: too much information for the health anxious patient?. J Consum Health Internet. 2013; 17(4): 439-45.

²⁵ Prestin A, Vieux SN, Chou WY. Is online health activity alive and well or flatlining? Findings from 10 years of the Health Information National Trends Survey. J Health Communication 2015; 20(7): 790-8

²⁶ B. Bagarić: Kiberohondrija – zdravstvena anksioznost uvjerovana pretraživanjem interneta; Socijalna psihijatrija, vol. 47, no. 1, 2019.

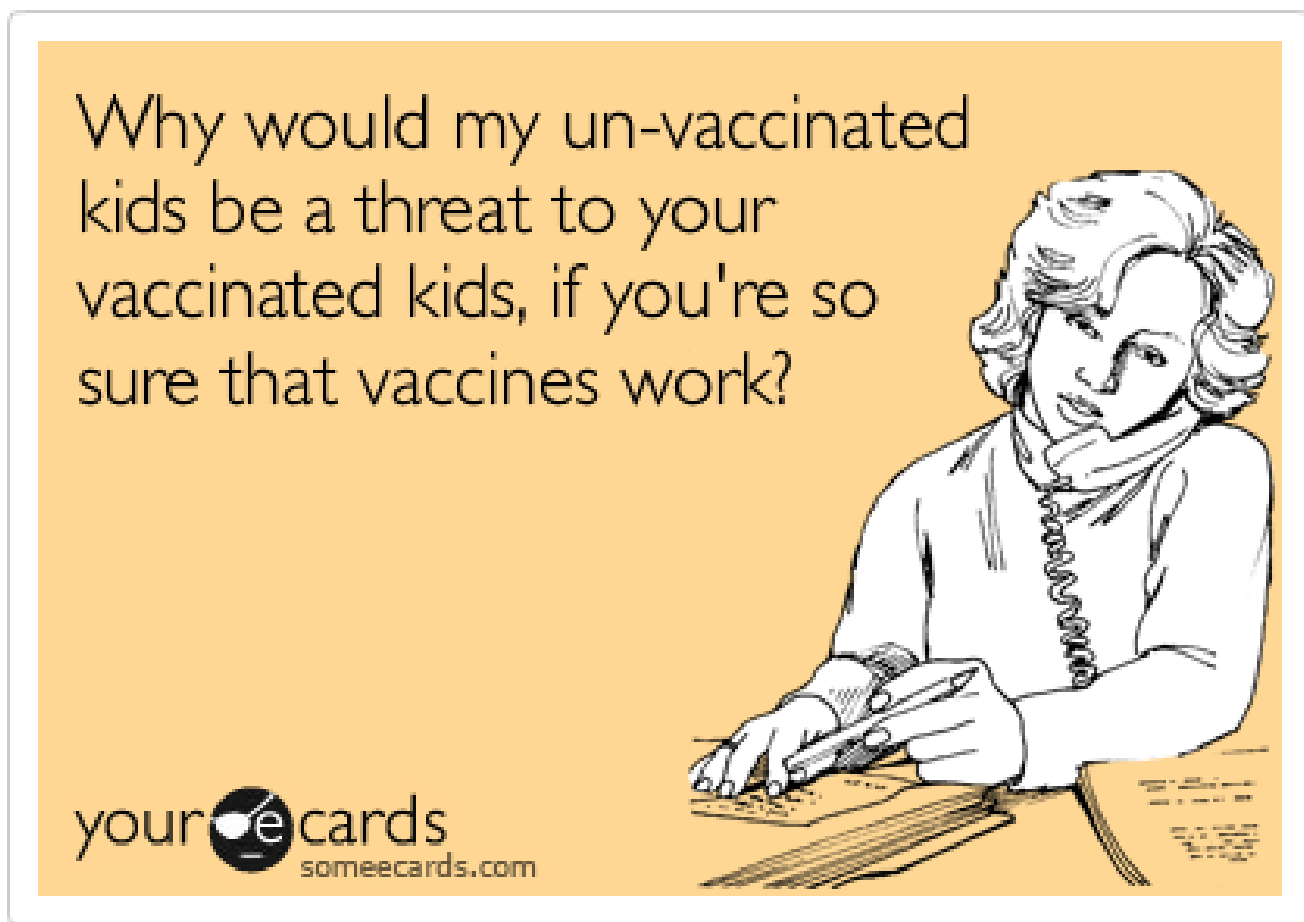
Istraživanjem određenog simptoma ili cjepiva prije samog primanja istog smanjuje proces čekanja, i straha od onoga "što ako bude?". U slučaju da se ne koristi u krive svrhe i odrađuje se detaljno, samostalno istraživanje o cjepivima može uvjeriti roditelje o ispravnosti njihove odluke i ublažiti njihove brige o mogućim nuspojavama.

Razvoj propagande protiv cjepiva

Borba protiv cjepiva nije novi pojam, već postoji otkako je zakona o obaveznosti primanja spomenutog, stoga su se prvi protesti pojavili već u 19.st. u velikim zapadnim centrima.²⁷ Kao i većinom u povijesti, protestovala je radnička klasa, zbog osjećaja nemogućnosti kontroliranja nad vlastitim tijelom, i nametanja zakona od strane moćnika. Danas je situacija nešto drugačija, i nije česta pojava da se organizira javni prosvjed protiv cjepiva, već ljudi koriste satiru, "memove", i društvene mreže za promidžbu vlastitih stavova. U modernom se društvu memovi koriste za raznorazne situacije, od (in)direktnog izrugivanja, do iznošenja kontroverznih mišljenja, ponekad čak služe i za suočavanje sa problemima.

---

²⁷ A. Green: Going viral in the online anti-vaccine wars; Wellcome Collection, 2017.
https://wellcomecollection.org/articles/Whf_BSkAACsAgwil?fbclid=IwAR025sIVPNfQ-NKpO2jOxjTdFgsLp9QdPtzbekWJgg6aAhdW2TE4K1RuDHQ

Slika 1.

Na ovaj se način suptilno otvara razgovor na ciljanu problematiku, te je njena prednost brzo i jednostavno širenje unutar društva. Uzmemo li za primjer objavljivanje Slike 1 na društvenu mrežu poput Facebooka, sam autor objave nužno ne treba reći ništa više na tu temu, jer je ovim memom vidljivo sve. Ostali korisnici će komentirati svoja stajališta, te će se njihovi komentari pojaviti u predloženim objavama njihovih Facebook prijatelja. Samim time, krug se širi, meme postaje viralan, a tema je svježija i otvorena za raspravu. Jednostavnost ovakve propagande jedna je od fascinirajućih pojava modernog društva. Važno je naglasiti da su se građani i u 19. stoljeću nosili sa svojim svakodnevnim problemima uz pomoć satire i humora, te da ovakav način nije isključivo povezan sa modernim čovjekom.²⁸ I dok anti-vaxxeri koriste (najčešće) djecu kao svoju inspiraciju

²⁸ A. Green: Going viral in the online anti-vaccine wars; Wellcome Collection, 2017. https://wellcomecollection.org/articles/Whf_BSkAACsAgwil?fbclid=IwAR025sIVPNfQ-NKpO2jOxjTdFgsLp9QdPtzbekWJgg6aAhdW2TE4K1RuDHQ

za memove, jer djeca pobuđuju osjećaj nevinosti i čistoće, oni koji su pro-vaccination memove rade po principu upiranja prsta, i ismijavanja onih suprotnog mišljenja. Također, određeni memovi prezentiraju anti-vaxxere kao privilegirane bijele ljude, čiji im socio-ekonomski status dopušta da budu protiv sistema.²⁹

²⁹ A. Green: Going viral in the online anti-vaccine wars; Wellcome Collection, 2017. https://wellcomecollection.org/articles/Whf_BSkAACsAgwil?fbclid=IwAR025sIVPNfQ-NKpO2jOxjTdFgsLp9QdPtzbekWJgg6aAhdW2TE4K1RuDHQ

Ipak, istraživanja su pokazala da se cjepivima više protive prosječni građani, često samo srednjoškolski obrazovani, daleko od stereotipa koji im se nameće³⁰ isto kao i prije, moguće zbog istih razloga. U govornim se medijima pro-vaxxerska poruka jasno šalje i argumentira, dok se putem interneta stavlja prevelika pažnja na izrugivanje i osuđivanje, bez daljnjeg objašnjenja. I jedna i druga strana u ovoj priči je kontra produktivna, te joj nedostaje empatije za drugoga. Iako teško, moguće je iskazati vlastito mišljenje bez negativnog konotiranja tuđega.

Istraživanje³¹

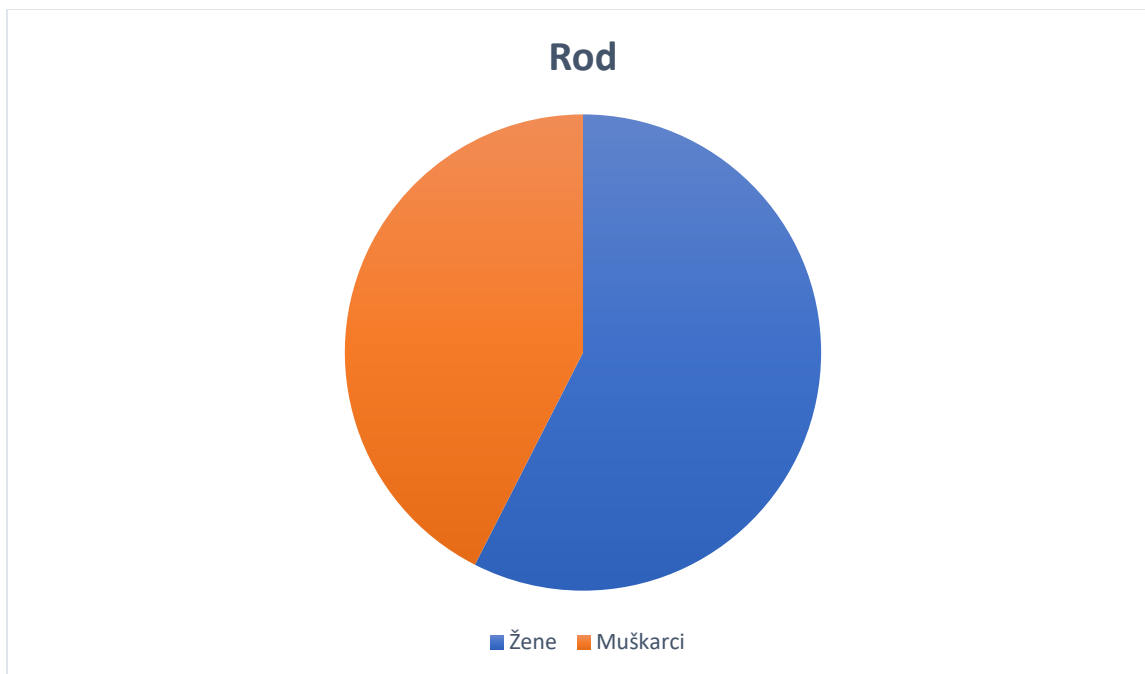
Istraživanje na temu stajališta o cjepivima provedeno je između 40 nasumično odabranih pojedinaca različitih kulturnih pozadina, dobi i spola. Pitanja su se bazirala na temelju toga imaju li djecu, planiraju li ih imati, što misle o cjepivima i smatraju li jesu li dovoljno informirani po pitanju istih. Također je postavljeno pitanje i o razini obrazovanja svake osobe, ne bi li se potvrdila ili demantirala hipoteza o tome da će mlađe, visoko obrazovane osobe oformiti čvršća stajališta bazirana na provjerenim činjenicama upravo zbog edukacije koju su primili tokom života i mogućnosti pronalaženja odgovora na svoja pitanja.

Dominantna skupina bila je onih koji imaju završen preddiplomski studij, gdje je čak 24 od 40 ispitanika primilo diplomu za isti. Od ostalih, 9 ih ima završeno srednjoškolsko obrazovanje, a 5 ih je magistriralo. Samo je jedna osoba završila osnovnu školu bez daljnjeg obrazovanja. Na grafu 1 vidljivo je da su više od polovice ispitanika činile osobe ženskoga roda, njih 23, dok se 17 ostalih deklariralo kao pripadnicima muškog roda.

---

³⁰ C.A.McCoy: The Social Characteristics of Americans opposed to vaccination: beliefs about vaccine safety versus views of U.S. Vaccination Policy; *Critical Public Health*, 30:1, 4-15, 2018.

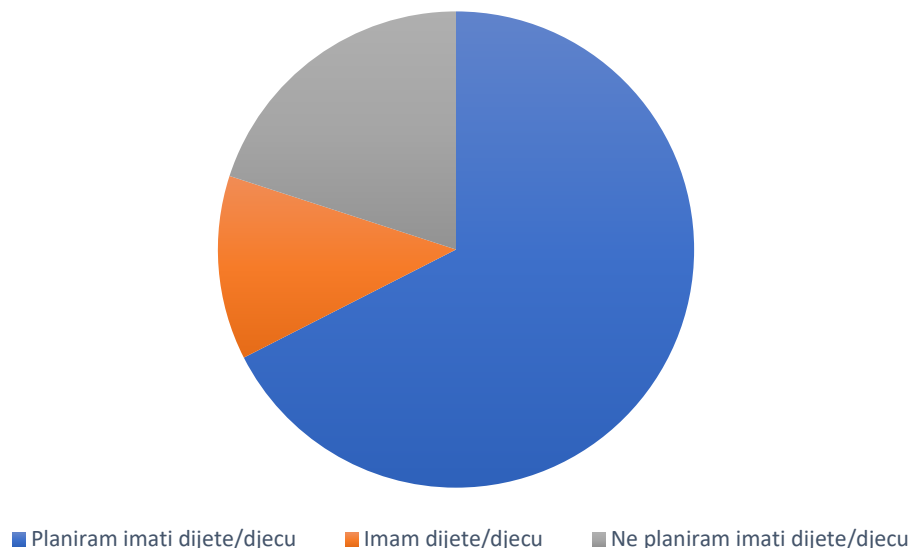
³¹https://docs.google.com/forms/d/1LnYrapNNUVuIrBs0OyobCeUf9CPbbEQ6b79s9DHmhe8/viewform?edit_request=true

Graf 1.

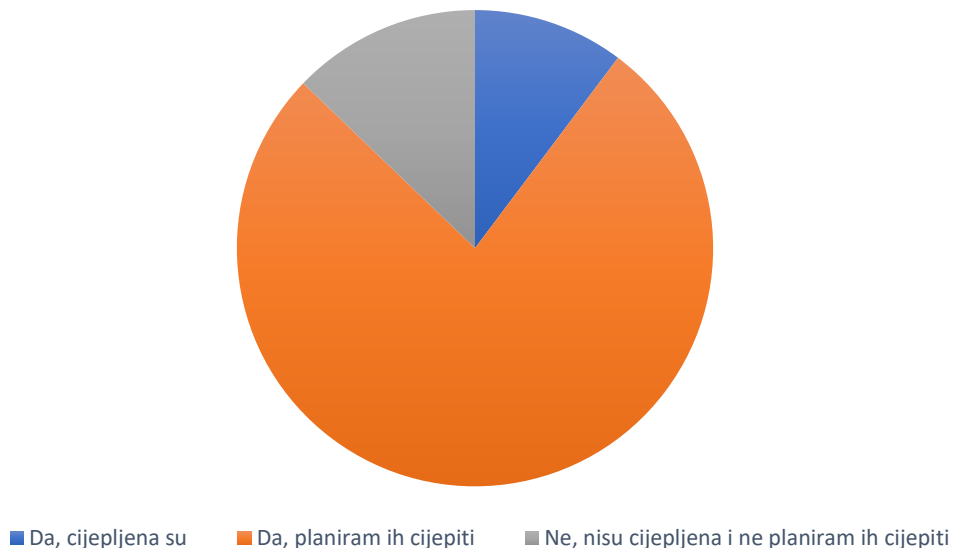
Dobne skupine varirale su od 19. do 62. godine života, a najveći udio sačinjavali su ispitanici od 22 godine. Prije nego krenemo u dublju analizu istraživanja, važno je napomenuti da sve ovo igra važnu ulogu u njihovim stajalištima po pitanju cjepiva. Obzirom na to da je većina ispitanika mlađe životne dobi, lako je moguće da će se njihova mišljenja promijeniti, i da će oni koji tek planiraju imati djecu znati pravovaljano odlučiti tek onda kada se nađu u situaciji u kojoj moraju donijeti odluku. Samo jedan ispitanik svoje dijete nije cijepio, dok svi ostali, koji imaju djecu, jesu, iako ne vjeruju u potpunu sigurnost svoje odluke. Ostali ispitanici ne planiraju imati djecu, no ipak imaju snažno oformljena mišljenja, u slučaju da ih jednog dana dobiju.

Imate li ili planirate imati dijete/djecu?

Graf 2.

Jeste li cijepili svoje dijete ili ga planirate cijepiti?

Graf 3.

Na grafovima 2 i 3 vidljivo je da većina drži stav oko toga da svoju djecu planiraju cijepiti, što su kasnije izjasnili i kroz daljnji razgovor. Na pitanje što je utjecalo na njihovu odluku, ispitanicima su bili ponuđeni odgovori koji bi im mogli pomoći u boljem izražavanju, stoga je odgovor na to pitanje većinom bio "prijašnja istraživanja". Ipak, mnogi su nadodali da veliku ulogu igraju i

doktori, te pritisak društva o potrebitosti cjepiva. Kao što je već spomenuto, necijepljena se djeca u Hrvatskoj susreću sa nemogućnosti upisa u vrtiće i škole, a situacija u Sjedinjenim Američkim Državama je slična. Svaka država unutar SAD-a odlučuje sama svoje zakone, te je tako Kalifornija odlučila još 1980. uvesti obavezna cijepljenja za svu djecu. Istraživanje provedeno ondje pokazalo je ne samo da se broj zaraženih s vremenom smanjio, već se ispostavilo korisnim i za postizanje visokog stupnja zaštite potrebne za održavanje imunosti zajednice.³² No, u slučaju ikakvog oštećenja cjepljenjem, roditelji i djeca se novčano kompenziraju za načinjenu štetu. U Hrvatskoj takav zakon ne postoji, te se svi oslanjaju na stručnost medicinskog osoblja. Jedan ispitanik istaknuo je kako ne želi imati djecu, jer bi ih trebao cijepiti zbog pritiska kojeg osjeća unutar društva, a zna za slučaj u kojemu je dijete umrlo zbog nekompetetnosti liječnika. Druga ispitanica je na isto pitanje odgovorila kako je ona osobno imala lošu reakciju na primljena cjepiva, zbog kojih ima zdravstvene poteškoće cijeli život, i upravo zbog toga je formirala snažno mišljenje o tome kako svoje dijete neće cijepiti, a u slučaju da joj država u kojoj trenutno boravi to ne dopusti, potražiti će alternativnu verziju. Nitko od ostalih ispitanika nije imao loših osobnih iskustava povezanih sa štetnosti cjepiva, već su svoje odluke donijeli na temelju onoga što su vidjeli i pročitali. Gotovo svi su se izjasnili da vjeruju medicini i doktorima kada su u pitanju cjepiva, dok je osoba koja je imala negativne reakcije na ista rekla da vjeruje samo i isključivo sebi, i svemu onome što je suprotno od onoga što nam prezentira WHO (Svjetska zdravstvena organizacija). Slovenska autorica Mateja Černić u svojoj knjizi „Ideološke konstrukcije o cijepljenju“ demantira brojne društvene aspekte medicine i cijepljenja, označavajući ih kao ideologije koje su društveno konstruirane i podložne promjenama.³³ U svojoj knjizi, Černić govori o nesigurnosti cjepiva i govoru mržnje koji je upućen onima koji otvoreno progovaraju o ovome problemu. Ova je knjiga štivo koje brojni antivaxeri koriste kao legitiman dokaz i napisane argumente kao činjenično stanje stvari. Segregacija ljudi na temelju životnih i zdravstvenih odluka zvuči kao apsurdan pojam, no valja uzeti u obzir da je apsurdno samo onda kada ne ugrožava živote drugih. Također valja istaknuti i da, iako je većina ispitanika rekla da vjeruje svojem obiteljskom liječniku kada su u pitanju cjepiva, na iduće pitanje, koje se odnosilo na to smatraju li da isti ti liječnici u interesu

---

³² G.W. Rutherford, R. Schechter: "Ratovi cjepiva: Što možemo naučiti iz kalifornijskog iskustva s obveznim cijepljenjem školske djece?", 2017., Socijalna ekologija : časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline, Vol. 26 No. 1-2

³³ M. Černić: Ideološki konstrukti o cepljenju, Založba Vega, 2014.

imaju samo dobrobit njihova djeteta, čak 12 ih je odgovorilo kako smatra da imaju, s tim da imaju i osobnih razloga zbog kojih nameću cjepiva. Ti razlozi se prvenstveno odnose na zaradu od strane farmaceutskih firmi čiji novac dobivaju u slučaju da koriste njihova cjepiva. Posljednje se pitanje baziralo na tome misle li ispitanici da su cjepiva koja primamo sigurna i nužna i koliko smo zapravo informirani o tim istim cjepivima. I iako se većina složila oko činjenice da su cjepiva sigurna, ipak se dio dvoumio oko toga koliko su nužna. U današnje se vrijeme smatra da sve treba biti pravo izbora, pa tako i pravo na necijepljenje vlastitoga djeteta. Što se tiče informiranosti, tu veliku ulogu igra lokacija na kojoj ispitanici borave. Svi su na početku ankete morali uz rod, dob i obrazovanje, istaknuti i gdje su rođeni te gdje sada borave. Informacija o mjestu rođenja i odrastanja bitna je kao društveni i kulturalni aspekt koji je utjecao na formiranje njihova mišljenja, dok je njihova trenutna relacija bitna za dostupnost informacija o pitanjima koja bi mogli imati. I dok su svi ispitanici iz zemalja Zapadne Europe smatrali da imaju dovoljnu količinu informacija prije primitka cjepiva, oni iz srednje i istočne Europe, te azijskih zemalja smatrali su da bi neke informacije trebale biti bolje objašnjene ili pojednostavljene za prosječnog građanina. Zanimljiva je činjenica da su svih 40 ispitanika primili sva obavezna cjepiva tokom svog života.

Covid-19

Pred kraj 2019. godine, u Wuhanu, glavnom gradu kineske pokrajine Hubei, pojavljuje se novi tip virusa, nazvan koronavirus, ili Covid-19. Mnoge su pretpostavke otkud je virus mogao proizaći, od toga da se počeo širiti kroz hranu (točnije, šišmišje meso) koju stanovnici Wuhana tradicionalno jedu, do toga da je kreiran u laboratoriju, kako bi uništio ekonomiju i smanjio prevelik natalitet Zemlje. Početkom 2020., virus se kreće širiti ne samo duž Kine, već prelazi u Europu, kada WHO objavljuje stanje globalne pandemije, jer broj zaraženih prelazi 200 000, te je broj umrlih prešao preko 8000 u 180 zemalja.³⁴ Obzirom na to da su simptomi vrlo slični onima sezonske gripe, teško je bilo odrediti tko je zaražen i u kojoj mjeri, stoga su u većini zemalja poduzete preventivne mjere

---

³⁴ A. Spinelli, G. Pellino: COVID-19 pandemic: perspectives of an unfolding crisis, Br J Surg. 2020 Mar 23 10.1002/bjs.11627. doi: 10.1002/bjs.11627 [Epub ahead of print]

i inducirana je karantena. Pronalazak cjepiva postao je glavni cilj znanstvenicima i vladama diljem svijeta. U posljednjih 20 godina pronađena su cjepiva i za ostale epidemije, poput SARS-a, Zike i Ebole, no njihova kreacija je trajala godinama te su stanja epidemije prošla mnogo prije nego su cjepiva stigla na tržište. Jedino cjepivo koje je stiglo relativno brzo bilo je ono za H1N1 influenzu, poznatiju kao svinjska gripa, iz razloga što su cjepiva protiv gripe dobro poznata i njihova produkcija nije zahtjevala puno vremena.³⁵ Obzirom na to da stvaranja cjepiva mogu potrajati godinama, a globalna ekonomija je udarena velikom krizom zbog pandemije, alternativna rješenja uključuju lijekove koji suzbijaju simptome virusa. Tri su stadija koje bi lijekovi mogli suzbiti. Prvi stadij je prevencija virusa da uđe u ljudske stanice, drugi stadij uključuje prevenciju razmnožavanja unutar stanice, a posljednji stadij je onaj u kojemu se minimaliziraju štete koje se odnose na ljudske organe.³⁶

Kada su u pitanju pučka stajališta vezana za koronavirus, mnogi smatraju da su spremni učiniti sve samo kako bi se život što prije vratio u normalu. Ipak, pojava ovog virusa bila je plodno tlo za teoretičare zavjera, koji smatraju da virus uopće ne postoji, već je ovo obmana od strane onih na najvišim pozicijama kako bi kontrolirali svijet.

---

³⁵ Nicole Lurie, M.D., M.S.P.H., Melanie Saville, M.D., Richard Hatchett, M.D., Jane Halton, A.O., P.S.M.: Developing Covid-19 Vaccines at Pandemic Speed; Perspective, 2020.

³⁶ S. Radcliffe: Here's exactly where we are with vaccines and treatments for COVID-19; Healthline, 2020.

Researchers Delay Coronavirus Vaccine Until They Figure Out How To Make It Cause Autism

April 9th, 2020

6.9k
Shares

SHARE

SHARE

SHARE

U.S.—Scientists across the nation are racing against time to develop a vaccine against the deadly COVID-19 virus. Despite significant progress, researchers have hit a snag. Sources confirm an effective vaccine is ready to mass produce except for one problem: manufacturers have so far been unable to give it the power to cause autism.

Bill Gates, jedan od najimućnijih ljudi na svijetu, našao im se na meti, zbog sufinansiranja pronalaska cjepiva.³⁷ Smatraju da je njegova ideja postaviti mikročipove u cjepiva te ih tako ubrizgati u ljude ne bi li ih mogao pratiti i kontrolirati. Druga teorija proizlazi iz nedavno poduzetih mjera koja uključuju obavezno nošenje zaštitnih

³⁷ T. Huddleston Jr.: Here's what Bill Gates has to say about those COVID-19 vaccine conspiracy theories he's pegged to; CNBC Make it, 2020. <https://www.cnbc.com/2020/06/05/bill-gates-responds-to-bizarre-covid-19-vaccine-conspiracy-theories.html>

maski kako bi se spriječilo širenje virusa. Jednokratne maske za lice u sebi sadrže nosnu žicu jer su prvenstveno namjenjene bolničkim djelatnicima, a žica ih čini udobnijima, praktičnijima i sigurnijima. Teoretičari zavjere vjeruju da su te žice odnedavno postavljene kao odašiljači 5G signala, za koji se vjeruje da je kancerogen za ljudski organizam.³⁸ Znanstveno psihološko istraživanje provedeno u proljeće 2020. u Hrvatskoj pokazalo je koliko se građani slažu i vjeruju u te iste teorije zavjere, i smatraju li da Civilni Stožer koji im prezentira informacije vezane za koronavirus uistinu izlaže vjerodostojne podatke.³⁹ Obzirom na to da je hrvatska vlada početkom pandemije inducirala karantenu, ograničila kretanja i zatvorila sva javna mjesta (uključujući trgovačke centre, ugostiteljske objekte, kulturne manifestacije itd.), spomenuto je istraživanje pokazalo da postoji značajna korelacija između vjerovanja u određene teorije zavjere i pridržavanja spomenutih mjera. Također, istraživanje je pokazalo da postoji korelacija između teorija zavjere i vjerovanja u pseudoznanosti, odnosno, u ono što su ispitanici vjerovali da je istinito a nikada nije znanstveno dokazano. To nas vraća na temu obrazovanosti i preopterećenosti informacijama. Sve je više lažnih znanstvenika koji svoja stajališta podupiru neutemeljenim informacijama, te time šire masovnu paniku i nepovjerenje u dokazane činjenice. Istraživanja su također pokazala pozitivnu vezu između širenja COVID-19 teorija zavjere i društvenih mreža kao medija kojim se šire.⁴⁰ Moć ovoga virusa je ne samo u njemu samome, već i u tome da je medijski najeksponiraniji virus u povijesti, što pridonosi mogućem preuveličavanju njegovih posljedica, te, naposljetku, društvenoj nevjerici u istog. Ono što preklapa teorije o koronavirusu, i općenito teorije o štetnosti cjepiva, jest činjenica da se vjeruje da je virus kreiran od strane farmaceutskih industrija politički utjecajnih zemalja, kako bi doveo do globalne prevlasti pomoći bio-medicinskog rata. Nedvojbeno je da je virus imao većih psihičkih utjecaja na cijelokupno svjetsko stanovništvo, nego smrti koje je donio, no isto tako je činjenica da se nepridržavanjem određenih mjera zbog vlastite nevjerice pridonosi njegovom širenju i produljivanju trenutne situacije. Allington i Dhavan su u svojem istraživanju dokazali da od odabranih ispitanika, njih 230 (od 949) vjeruje da je virus nastao u

---

³⁸ M. Simko, M.O. Mattsson: 5G wireless communication and health effects – A pragmatic review Based on Available Studies regarding 6 to 100 GHz; *Int. J Environ Res Public Health*, published online, 2019.

³⁹ I.P. Banai, B. Banai, I. Mikolušić: Beliefs in COVID-19 conspiracy theories predict lower level of compliance with the preventive measures both directly and indirectly by lowering trust in government medical officials; *Odsjek za Psihologiju, Sveučilište u Zadru*, 2020.

⁴⁰ D. Allington, N. Dhavan: The relationship between conspiracy beliefs and compliance with public health guidance with regard to COVID-19; *London, Centre for Countering Digital Hate*, 2020.

laboratoriju, s tim da ih se više od 70% pridržava propisanih mjera. ⁴¹ Što nas dovodi do zaključka da iako skeptični, većina teoretičara zavjere se ne vidi iznad zakona, te se pridržavaju uzrečice „što vrijedi za jednoga, vrijedi za sve“.

---

⁴¹ ⁴¹ D. Allington, N. Dhavan: The relationship between conspiracy beliefs and compliance with public health guidance with regard to COVID-19; London, Centre for Countering Digital Hate, 2020.

ZAKLJUČAK

Teško je reći jesu li averzije prema cjepivima postojale i prije Wakefieldova lažiranog istraživanja, jer do tada nisu postojali validni dokazi za sumnjanje u medicinsku i farmaceutsku struku te kompetetnost liječničkog osoblja. Zanimljivo je kako i danas, čak 15 godina nakon što je istraživanje javno demantirano, i dokazano kao nepravovaljano, brojni se pojedinci oslanjaju na njegov sadržaj. Postavljene hipoteze većinom su se ispostavile točnima, osim činjenice da obrazovanje nije nužno igralo ulogu u vjerovanje u određenu teoriju zavjere. Istina je da su niže obrazovani ljudi više vjerovali svemu što su vidjeli i pročitali, bez kritičkog razmišljanja i traganja za nametnutom ideologijom ili hegemonijom.⁴² No isto tako je činjenica da su isti ti pojedinci vjerovali struci više nego sebi i onome što su pročitali, dok su oni skeptični bili visoko obrazovani, no njihova su stajališta bila više osobna nego obrazovna. Jedan od glavnih aspekata u kreiranju mišljenja apsolutno svih ispitanika bilo je mjesto odrastanja i mjesto boravka, jer su veliku ulogu igrali društveni i kulturalni pritisci. Nedvojbeno je da je pojedincima koji se protive cjepivima nametnuto primanje istoga, što zakonom, što socijalno, međutim primitkom određenog cjepiva mi ne stvaramo potpuni imunitet već određeni stupanj otpornosti na ciljanu bolest. Jedan je od ispitanika čvrtsto stajao iza toga da će svoju djecu cijepiti, jer je i on sam cjepljen, ali da vjeruje u njihovu nesigurnost. No, ta se nesigurnost odnosi na minimlan broj ugroženih skupina, te je njihova "žrtva" je za opće dobro zajednice. Obilje informacija i primanje istih najbolje je vidljivo u novonastaloj situaciji sa koronavirusom, gdje mediji imaju najveću moć, možda u povijesti. Tjednima su ljudi bili prikovani za svoje domove, gdje su bili okruženi medijima, i sve informacije su primali putem njih. Daleko od toga da su mediji oduvijek korišteni za propagandu, čak i „brainwashing“, no danas je puno teže odvojiti ih od stvarnoga svijeta jer su svuda oko nas.⁴³ Teško je i pratit globalnu situaciju i pokušati se dovoljno informirati, jer ni najveći umovi današnjice nemaju odgovore na brojna pitanja, a nove informacije pristižu svakoga dana.

Teorije zavjere nisu stran pojam, te štetnost cjepiva nije jedino, već samo jedno od. One nisu puk radoznalost niti novo otkriće, već su pokazatelj kako ljudski um privlače nevjerovatne, nepotvrđene

---

⁴² P. Offrit: *Bad Advice: Or Why Celebrities, Politicians, and Activists Aren't Your Best Source Of Health Information*; Columbia University Press, 2018.

⁴³ M. Fuller, A. Goffey: *Evil Media*; MIT press, 2012. str. 25

i nepotvrdive činjenice. One su urezne duboko u ljudsku psihu, i ponekad su ta vjerovanja nešto na što nemamo utjecaja.⁴⁴ Većinom su bez uporišta i u ekstremnom kontrastu od onoga u što vjeruje većina (teorija ravne Zemlje, ljudi reptili, mikročipiranje za praćenje). Ono što razlikuje teoriju o štetnosti cjepiva od ostalih teorija zavjere je da je većinom kontrolirana strahom. Strahom pojedinaca koji vjeruju da će upravo oni biti ti kojima će se dogoditi nešto loše, i čijoj će se djeci poremetiti razvoj u slučaju da ga cijepi. Strah je prisutan kod većine, no teoretičari ne vjeruju da su samo pojedinci oni koji su u opasnosti od štetnosti, već svi ljudi koji prime ikakva cjepiva dobivaju određenu dozu kemikalija koje im nisu potrebne, te im se sve zdravstvene tegobe mogu pripisati. Takvu tvrdnju teško, skoro nemoguće demantirati, te je krivo vjerovati da će se mišljenja „antivaxera“ ikada promijeniti. Jedino je moguće da će se njihov broj povećati.

---

⁴⁴ R. Brotheron: *Suspicious Minds: Why We Believe Conspiracy Theories*; Bloomsbury Sigma, 2015., str. 18

Literatura

- A. Green: Going viral in the online anti-vaccine wars; Wellcome Collection, 2017. https://wellcomecollection.org/articles/Whf_BSkAACsAgwil?fbclid=IwAR025s1VPNfQ-NKpO2jOxjTdFgsLp9QdPtzbekWJgg6aAhdW2TE4K1RuDHQ
- A. Spinelli, G. Pellino: COVID-19 pandemic: perspectives of an unfolding crisis, Br J Surg. 2020 Mar 23 10.1002/bjs.11627. doi: 10.1002/bjs.11627 [Epub ahead of print]
- B. Bagarić: Kiberohondrija – zdravstvena anksioznost uvjerovana pretraživanjem interneta; Socijalna psihijatrija, vol. 47, no. 1, 2019.
- C.A.McCoy: The Social Characteristics of Americans opposed to vaccination: beliefs about vaccine safety versus views of U.S. Vaccination Policy; Critical Public Health, 30:1, 4-15, 2018.
- Centres for Disease Control Prevention; Thimerosal in vaccines: a joint statement of the American Academy of Pediatrics and the Public Health Service, MMWR Morb Mortal Weekly Rep., vol 48. str 563.-565., 1999.
- D. Allington, N. Dhavan: The relationship between conspiracy beliefs and compliance with public health guidance with regard to COVID-19; London, Centre for Countering Digital Hate, 2020.
- Deer, B. How the case against the MMR vaccine was fixed. BMJ. 2011; 342: c5347. Accessed 01/25/2018.
- Fombonne E., Zakarian R. Bennet A., Meng L., McLean Heywood D.; Pervasive developmental disorders in Montreal, Quebec, Canada: prevalence and links with immunizations; Pediatrics, vol. 118, str. 139.-150., 2006.
- G.W. Rutherford, R. Schechter: "Ratovi cjepiva: Što možemo naučiti iz kalifornijskog iskustva s obveznim cijepljenjem školske djece?", 2017., Socijalna ekologija : časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline, Vol. 26 No. 1-2
- Horton, R. A statement by the editors of The Lancet. The Lancet. 2004; 363(9411): 820-821.
- I.P. Banai, B. Banai, I. Mikolušić: Beliefs in COVID-19 conspiracy theories predict lower level of compliance with the preventive measures both directly and indirectly by lowering trust in government medical officials; Odsjek za Psihologiju, Sveučilište u Zadru, 2020.
- J.S.Gerber, P.A.Offit: Vaccines and Autism: A Tale of Shifting Hypotheses; Clinical Infectious Diseases, Volume 48, Issue 4, 15 February 2009., str. 456.-461. , 2009.

- Kaye JA, del Mar Melero-Montes M., Jick H.; Mumps, Measles and rubella vaccine and the incidence of autism recorded by general practitioners: a time trend analysis; BMS, vol. 322, str. 460.-463., 2001.
- Loos A. Cyberchondria: too much information for the health anxious patient?. J Consum Health Internet. 2013; 17(4): 439-45.
- M. Fuller, A. Goffey: Evil Media; MIT press, 2012. str. 25
- M. Simko, M.O. Mattsson: 5G wireless communication and health effects – A pragmatic review Based on Available Studies regarding 6 to 100 GHz; Int. J Environ Res Public Health, published online, 2019.
- M. Černić: Ideološki konstrukti o cepljenju, Založba Vega, 2014.
- M.G. Myers, D. Pineda: Do Vaccines cause that!? A Guide for Evaluating Vaccine Safety Concerns; Immunizations for Public Health, 2008.
- N. Einbinder: How former "The View" host Jenny McCarthy became the face of the anti-vaxx movement; Insider, 2019.: <https://www.insider.com/jenny-mccarthy-became-the-face-of-the-anti-vaxx-movement-2019-4>
- Nicole Lurie, M.D., M.S.P.H., Melanie Saville, M.D., Richard Hatchett, M.D., Jane Halton, A.O., P.S.M: Developing Covid-19 Vaccines at Pandemic Speed; Perspective, 2020.
- P. Offrit: Bad Advice: Or Why Celebrities, Politicians, and Activists Aren't Your Best Source Of Health Information; Columbia University Press, 2018.
- P. S. Green, P. Tull, M. Stellfeld, P.B. Mortenson, D. Simpson; Autism and Thimerosal-containing vaccines: lack of consistent evidence for an association; Am J Prev Med, vol. 25, str. 101.-106., 2003.
- Prestin A, Vieux SN, Chou WY. Is online health activity alive and well or flatlining? Findings from 10 years of the Health Information National Trends Survey. J Health Communication 2015; 20(7): 790-8
- R. Brotherton: Suspicious Minds: Why We Believe Conspiracy Theories; Bloomsbury Sigma, 2015., str. 18
- R.M. Cunningham, J. A. Boom, C.J. Baker: Vaccine-Preventable Disease: The forgotten Story; Texas Children's Hospital, 2009.
- S. Mnookin: The Panic Virus: A True Story of Medicine, Science and Fear; Bargain Price, 2011.
- S. Radcliffe: Here's exactly where we are with vaccines and treatments for COVID-19; Healthline, 2020.
- T. Huddleston Jr.: Here's what Bill Gates has to say about those COVID-19 vaccine conspiracy theories he's pegged to; CNBC Make it, 2020.

<https://www.cnbc.com/2020/06/05/bill-gates-responds-to-bizarre-covid-19-vaccine-conspiracy-theories.html>

- B. Koller, O. Smithies: Altering Genes in Animals by Gene Targeting; Annual review of Immunology, 1992.
- S. Riedel: Edward Jenner and the history of smallpox and vaccination; Baylor University Medical Center; str. 22-25.

Online izvori

- <https://recipe-cpsa.com/sve-sto-trebate-znati-o-cjepivima/> (posjećeno: 22.3.2020.)
- <https://recipe-cpsa.com/sve-sto-trebate-znati-o-cjepivima/> (posjećeno: 22.3.2020.)
- <https://www.zzjzdnz.hr/hr/usluge/cijepljenje/kalendar-cijepljenja>
- <https://www.zzjzdnz.hr/hr/zdravlje/prevenција-zaraznih-bolesti/823-ch-0>
- Ivan Pernar TV: <https://www.youtube.com/watch?v=5OFXcFMH6yk>